

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**L. Coelii Lactantii Firmiani, diuinarum institutionum,
aduersus gentes, de falsa religione liber primus**

Lactantius, Lucius Caecilius Firmianus

[Köln], [1518]

VD16 ZV 9338

An potestate unius dei mundus regatur, an multorum. Cap. III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71332)

DE FALSA RELI.

gumenta confirmans, & noua ipse afferens plurima. q̄d facit, tum in omnibus suæ philosophiæ libris, tum maxime in ijs, qui sunt de natura deorum. Nec difficile sane fuit paucorum hominū prauæ sentientium redarguere mendacia, testimonio philosophorum, atq; gētium in hac una re non dissidentium. Nemo est enim tam rudis, tam feris moribus, qui non oculos suos in cœlum tollens, tamen nesciat cuius dei prouidentia regat hoc omne, quod cernitur, aliquam tamen esse intelligat ex ipsa rerum magnitudine, motu, dispositione, constantia, utilitate, pulchritudine, temperatione. Nec posse fieri, quin id, quod mirabili ratione constat, consilio maiori aliq̄ sit instructum. Et nobis utiq; facillimū est exequi hanc partem quālibet copiose, Sed quia multum inter philosophos agitata res est & prouidentiam tollētibus satis responsum uidetur ab hominibus argutis, & eloquentibus, & de solertia diuinæ prouidentia per totum hoc opus, quod suscepimus, sparsim dicere nos necesse est, omittamus hanc in præsentī quæstionem, quæ cum cæteris sic coheret, ut nihil a nobis differri posse uideatur, ut non simul de prouidentia differatur.

S An potestate unius dei mundus regatur, an multorum. Cap. III.

S It igitur nostri operis exordium quæstio illa cōsequens ac secūda. Vtrum potestate unius dei mundus regatur, an multorū. Nemo est q̄dem q̄ sapiat, rōnemq; secū putet, q̄ nō unū Deū eē itelligat, q̄ & cōdiderit oīa, & eadē, q̄ cōdidit, & tute moderet. Quid

enim multis opus est ad mundi regimen sustinendum: nisi forte arbitremur, si plures sint, minus habere singulos neruorum, atque uirium: Quod quidem faciunt ij, qui esse multos uolunt, quia necesse est imbecilles esse, si quidem singuli sine auxilio reliquorum, tantæ molis gubernaculum sustinere non possent. Deus autem, qui est æterna mens, ex omni utique parte perfectæ, consumatæque uirtutis est. Quod si uerum est, unus sit necesse est. Potestas enim uel uirtus absoluta, retinet suam propriam firmitatem. Id autem solidum existimandum est, cui nihil decedere, id perfectum, cui nihil possit accedere. Quis dubitet potentissimum esse regem, qui totius orbis habeat imperium: neque immerito, cum illius sint, quæ ubique sunt omnia, cum ad eum solum omnes undique copię congerantur. At si plures partiantur orbem, minus certe opum, minus uirium singuli habebunt, cum intra præscriptam portionem se quæque contineat. Eodem etiam modo dii si plures sint, minus ualebunt, alijs tantundem in se habentibus. Virtutis autem perfecta natura non potest esse nisi in eo, in quo totum est, non in eo in quo pars exigua de toto est. Deus uero, si perfectus est (nam perfectus est) ut esse debet, non potest esse nisi unus, ut in eo sint omnia. Deorum igitur uirtutes ac potestates infirmiores sint necesse est, quia tantum singulis deerit, quantum in cæteris fuerit, ita quanto plures tanto minores erunt. Quid, quod illa summa rerum potestas, ac diuina uis ne semel quidem diuidi potest: Quicquid enim capit diuisionem, & interitum capiat necesse est. Si autem interitus procul est a deo, quia incorruptibilis

est, & æternus, consequens est, ut diuidi potestas æterna non possit. Deus ergo unus est, si nihil aliud esse potest, quod tantundem capiat potestatis. Et ij tamen, qui multos esse arbitrantur, officia inter se dicunt esse partitos, de quibus omnibus suo loco disputabimus. Illud interim, quod ad præsentem locum pertinet, teneo. Si partiti sunt inter se officia, eodem reuoluitur res, ut ex ijs qlibet sufficere omnibus nequeat. Perfectus igitur iam non erit, q̄ cessantibus cæteris, non potest omnia gubernare. Ita fit, ut ad regendum mundum unius perfecta uirtute magis opus sit, quam imbecillitate multorum. Qui autem putat hanc tantam magnitudinem nõ posse ab uno regi, fallitur. Nec enim quanta uis, potestasc̄ sit diuine maiestatis intelligit, si existimat singularem Deum, q̄ facere m̄dum potuit, eundem regere non posse, quem fecit. At si concipiat animo, quãta sit diuini huius operis immēsititas, cum antea nihil esset, tamē uirtute, atq̄ consilio dei ex nihilo esse constatam, quod opus nisi ab uno inchoari, perficic̄ non potuit, iam intelliget, multo facilius ab uno regi, quod est ab uno constitutum. Dicat fortasse aliquis, ne fabricari quidem tam immēsum opus m̄di, nisi a pluribus potuisse, quamlibet multos, quamlibet magnos faciat, quicquid in multis magnitudinis, potestatis, uirtutis maiestatisq̄ posuerit, id totum in unum cōfero, & in uno esse dico, ut tantum in eo sit istarum rerum, quantum nec excogitari, nec dici potest. Quia in re, quoniam & sensu deficimus, & uerbis, quia neq̄ tantæ intelligentiæ lucem pectus humanum, neq̄ explanationem tantarum rerum

capit lingua mortalis, id ipsum intelligere nos oportet, ac dicere. Video rursus quid e contrario dici possit. Tales esse illos plures, qualem nos uolumus unum. At hoc fieri nullo pacto potest, quod singulorum potestas progredi longius non ualebit, occurrentibus sibi potestatibus ceterorum. Necessesse est enim, ut suos quisque limites aut transgredi nequeat, aut si transgressus fuerit, suis alterum finibus pellat. Non uident, qui deos multos esse credunt, fieri posse, ut aliquid diuersum uelint, ex qua re disceptatio inter eos, & certamen oriatur. Sicut Homerus bellantes inter se deos finxit, cum alij Troiam capi uellent, alij repugnarent. Vnius igitur arbitrio mundum regi necesse est. Nisi enim singularum partium potestas ad unam prouidentiam referatur, non poterit summa ipsa constare potestas, uno quoque nihil curante amplius, quam quod ad eum proprie pertineat. Sicut ne res quidem militaris, nisi unum habeat ducem, atque rectorem. Quid si in uno exercitu tot fuerint imperatores, quot legiones, quot cohortes, quot cunei, quot ala, primum nec instrui poterit acies unoquoque periculum recusante, nec regi facile, aut temperari, quod suis proprijs consilijs utantur omnes, quorum diuersitates plus noceant, quam prosint, sic in hoc regni naturae imperio, nisi unus fuerit, ad quem totius summa cura referatur, uniuersa soluentur, & corruent. Dicere autem multorum arbitrio regi mundum, tale est, quale si quis affirmet, in uno corpore multas esse mentes, quam multa, & uaria sunt ministeria membrorum, ut singulos corporis sensus, singula mentes regere credant. Item multi affectus quibus co-

moueri solemus, uel ad iram, uel ad cupiditatem, uel ad
læticiam, uel ad metum, uel ad miserationem, ut in his oï-
bus totidem mentes putentur operari.

Quod unus uere sit deus a prophetis etiam prænun-
tius. Cap. IIII.

Quod si quis profecto dicat, ne ipsam quidē,
quæ una est, habere uideatur, quod si in uno
corpore tantarum rerum gubernationē mēs
humana possideat, & uniuersis simul intenta
est, cur aliquis existimet mūdum non posse ab uno regi,
a pluribus posse? Quod quia intelligūt isti assertores De-
orum, ita eos præesse singulis rebus, ac partibus dicunt,
ut tantum unus sit rector eximius. Iam ergo ceteri dī nō
erunt, sed satellites, ac ministri, quos ille unus maximus,
& potens omnium officijs his præfecerit, ut ipsi eius im-
perio, ac nutibus seruiant, si uniuersi pares non sunt, non
igitur Dī omnes sunt. Nec enim potest hoc idem esse,
quod seruit, & quod dominatur. Nam si deus est nomen
summæ potestatis, incorruptibilis esse debet, perfectus,
impassibilis, nulli rei subiectus. Ergo Dī non sunt, quos
parere uni maximo Deo necessitas cogit. Sed quia non
frustra falluntur ij, qui hoc ita putant, causam huius erro-
ris paulo post aperiemus. Nunc unitatem diuinæ potes-
tatis testimonijs comprobemus. Prophetæ qui fuerunt
admodum multi, unum deum prædicant, unum loquūt,
quippe qui unius Dei spiritu pleni, quæ futura essent,